

РЕЦЕНЗІЇ

УДК 343.985:343.983:343.982

Щербаковський М. Г. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1990-1231>

Теоретичні та практичні засади проведення техніко-криміналістичних досліджень під час розслідування злочинів

Рец. на кн.: Арешонков В. В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів : монографія. Київ : Маслаков, 2020. 584 с.

З'ясування всіх обставин кримінального правопорушення неможливе без широкого застосування техніко-криміналістичних досліджень. Попри значний обсяг роботи, яку виконують суб'єкти техніко-криміналістичних досліджень (слідчі, спеціалісти-криміналісти), та яка пов'язана з пошуком слідів злочину, їх попереднім дослідженням і перевітками за криміналістичними обліками, а також через регулярне проведення заходів із підвищення ефективності такої діяльності, існує низка нерозв'язаних проблем теоретичного, правового, методичного й організаційного характеру, а саме: невизначеність сутності техніко-криміналістичних досліджень, їх різновидів у структурі криміналістичних знань; удосконалення наявних, розроблення та впровадження нових техніко-криміналістичних методик і технологій; недостатність інформаційного й технічного забезпечення окремих галузей техніко-криміналістичних досліджень тощо. Причини існування зазначених проблем складні й численні. Це можна пояснити, з одного боку, постійним удосконаленням способів вчинення та приховування злочинів, а з іншого – недосконалістю законодавчого, науково-методичного, технічного й інформаційного забезпечення; організацією проведення техніко-криміналістичних досліджень, низькою взаємодією між слідчими підрозділами, експертними установами різних міністерств і відомств тощо.

У цьому контексті монографія В. В. Арешонкова є актуальною і корисною як з теоретичного, так і з практичного погляду.

Монографія містить п'ять розділів, у яких обґрунтовано наявність окремої категорії криміналістичної техніки – техніко-криміналістичних досліджень, окреслено їхню структуру, визначено їх місце в теорії криміналістики й техніко-криміналістичному забезпеченні розкриття та розслідування злочинів, а також запропоновано рекомендації щодо вдосконалення організації проведення окремих різновидів техніко-криміналістичних досліджень і використання їхніх результатів у розслідуванні злочинів.

Варто зазначити комплексність проведеного В. В. Арешонковим дослідження. Так, у монографії, по-перше, відображено як теоретичні, так і прикладні аспекти техніко-криміналістичних досліджень, що застосовують під час розслідування злочинів, по-друге, розглянуто такі різновиди техніко-криміналістичних досліджень, як пошук й огляд слідів злочину, попереднє дослідження об'єктів на місці події, їх перевірка за криміналістичними обліками, проведення криміналістичних експертиз. Завдяки цьому автор визначив концептуальні основи техніко-криміналістичних досліджень із застосуванням криміналістичних знань у розслідуванні злочинів.

У роботі акцентовано на обґрунтуванні того, що всі різновиди криміналістичних досліджень, передбачених розділом криміналістики – криміналістична техніка, є цілісною технологією, від дотримання якої безпосередньо залежить результат: достовірний й повна інформація про осіб, які вчинили злочин, та обставини кримінального правопорушення, що розслідують.

Перший розділ «*Загальна характеристика техніко-криміналістичних досліджень та їх місце у розслідуванні злочинів*» присвячено визначенню поняття, ознак і різновидів техніко-криміналістичних досліджень. У ньому висвітлено взаємозв'язок різновидів техніко-криміналістичних досліджень в історичній ретроспективі, стан наукового вивчення досліджуваної проблематики, а також структуру техніко-криміналістичних досліджень і їх місце в теорії та практиці розслідування злочинів.

У другому розділі «*Наукові основи техніко-криміналістичних досліджень*» окреслено предмет й об'єкти техніко-криміналістичних досліджень, розкрито їхню класифікацію та завдання, які вони вирішують. Автор обґрунтовує, що повторюваність, незмінність (сталість) об'єктів зазначеної категорії, якими є типові матеріальні сліди злочину, обумовлює створення типових техніко-криміналістичних методик їх дослідження. Типізація стосується завдань і мови техніко-криміналістичних досліджень. Тісний взаємозв'язок об'єктів, кінцевих завдань і методик

(методів), чітка послідовність розв'язання проміжних завдань, на думку автора, є важливим чинником обґрунтування того, що ці дослідження є цілісною технологією. Водночас мова техніко-криміналістичних досліджень також є одним із системоутворюючих елементів їх технології, оскільки попри значну кількість суб'єктів техніко-криміналістичних досліджень та, власне, різновидів останніх, їх мова є єдиною незалежно від етапу технології дослідження. Окрім цього, у розділі детально розглянуто суб'єкти техніко-криміналістичних досліджень, окреслено дійсну проблематику в цій сфері та надано пропозиції щодо її вирішення.

Третій розділ *«Методологія техніко-криміналістичних досліджень»* присвячений методологічним засадам техніко-криміналістичних досліджень, а також методам і методикам окремих різновидів таких досліджень. Автор визначає поняття методології техніко-криміналістичних досліджень, окреслює її рівні, взаємозв'язок між ними, її важливість як для теорії криміналістичної техніки, так і для безпосереднього дослідження об'єктів. Окрім цього, у розділі досліджено методи та методики, які на сьогодні застосовують у цій сфері, визначено пов'язані з цим проблеми, а також запропоновано шляхи їх розв'язання.

У четвертому розділі *«Правове, інформаційне та технічне забезпечення техніко-криміналістичних досліджень»* розкрито недоліки нормативно-правового забезпечення проведення окремих різновидів техніко-криміналістичних досліджень, наведено рекомендації з удосконалення чинного законодавства й відомчих наказів та інструкцій, сформульовано поняття інформаційного й технічного забезпечення техніко-криміналістичних досліджень, визначено їхній стан та наявні недоліки, а також надано пропозиції з удосконалення даних складових забезпечення техніко-криміналістичних досліджень.

П'ятий розділ *«Праксеологічні основи проведення техніко-криміналістичних досліджень»* стосується питань удосконалення організації проведення окремих різновидів техніко-криміналістичних досліджень, проблематиці використання їхніх результатів у розслідуванні злочинів, а найважливіше – обґрунтуванню технологічного підходу до проведення техніко-криміналістичних досліджень. Переконливим є висновок автора, що техніко-криміналістичні дослідження є цілісною технологією, яка містить низку послідовних і взаємопов'язаних етапів: пошук слідів кримінального правопорушення, їх огляд та попереднє дослідження, перевірку за криміналістичними обліками й проведення криміналістичних експертиз, які, на думку автора, є різновидами техніко-криміналістичних досліджень. Дотримання запропонованої технології є запорукою виконання

основного її кінцевого завдання – отримання під час кримінального провадження нової інформації щодо обставин злочину.

Беззаперечною перевагою монографії є те, що її результатом, окрім удосконалення теорії криміналістичної техніки, стало ще й розроблення корисних для слідчої практики пропозицій. Так, В. В. Арешонков у співавторстві створив комп'ютерну програму «Автоматизована інформаційно-пошукова система «Стрілецька нарізна вогнепальна зброя та патрони до неї»», лінійку трафаретну криміналістичну для огляду місця події, контейнер для об'єктів біологічного походження, шаблон для визначення різновиду патрона до нарізної вогнепальної зброї за стріляною гільзою тощо.

Варто акцентувати й на пропозиції автора щодо внесення змін і доповнень до законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, якими регламентовано організацію та безпосереднє проведення техніко-криміналістичних досліджень під час кримінальних проваджень.

Однак, як і в будь-якій важливій науковій роботі, у монографії є дискусійні положення. Так, автор дотримується традиційного підходу до системи криміналістичної техніки та залучає до неї як складовий елемент криміналістичні експертизи, а різновидом техніко-криміналістичних досліджень вважає експертні дослідження. Отже, проігноровано існування спорідненої з криміналістикою, але окремої прикладної юридичної наукової галузі – судової експертології, яка є науковим підґрунтям усіх без винятку судових експертиз. Водночас варто зауважити, що, по-перше, експертні дослідження потребують якісно іншого рівня знань й умінь, які мають суттєві відмінності від техніко-криміналістичних, по-друге, зважаючи на інтеграцію знань, термін «криміналістичні експертизи» має більш історичне, ніж наукове значення, по-третє, сучасна система криміналістичних експертиз побудована не стільки на положеннях криміналістичної техніки, скільки на адміністративних підставах. Так, перелік криміналістичних експертиз наведено в Інструкції Мін'юсту (Наказ № 53/5 від 08.10.1998), але протягом багатьох років його було неодноразово змінено. Отже, як на думку рецензента, так й інших фахівців в галузі судової експертології, криміналістичні експертизи (дослідження) не повинні належати до системи криміналістичної техніки.

Проте висловлене зауваження є думкою рецензента і стосується складної сучасної проблеми, навколо якої відбувається дискусія в науковому середовищі.

Загалом монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з теоретичними та прикладними аспектами різних видів техніко-криміналістичних

досліджень. Ця робота буде корисною для науковців, працівників правоохоронних органів та експертних установ, а також адвокатів і суддів.

Монографія В. В. Арешонкова «Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів» є комплексною, фундаментальною науковою працею, виконаною на актуальну тематику, в межах якої висвітлено теоретичні,

правові та праксеологічні засади техніко-криміналістичних досліджень, які здійснюються під час розслідування злочинів. Дана робота є вагомим внеском у розвиток вітчизняної криміналістики та, безперечно, є підґрунтям для подальших наукових розробок аспектів висвітленої проблематики.

Рецензія надійшла до редколегії 31.08.2020

Shcherbakovskiy M. – Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Criminal Procedure, Criminology and Expertise of the Faculty No. 6 of the Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1990-1231>

Theoretical and Practical Principles of Technical Forensic Research in the Investigation of Crimes

Review of the book: Areshonkov V. Technical forensic research in the investigation of crimes : monograph. Kyiv : Maslakov, 2020. 584 p.